

Andrzej Kadłuczka*

Conservatio est continua creatio – czyli doktryna ochrony dziedzictwa jako komponentu przestrzeni egzystencjonalnej

Conservatio est continua creatio – or the doctrine of heritage protection as a component of existential space

Słowa kluczowe: ochrona dziedzictwa, dziedzictwo kulturowe, kreacja architektoniczna

Key words: heritage protection, cultural heritage, architectonic creation

Refleksja na temat własnej przeszłości towarzyszy człowiekowi od jego początków, jest czytelnie obecna na każdym etapie rozwoju cywilizacji i nie była obca także pokoleniu naszych ojców i dziadów, czego dowodem jest słynna sentencja umieszczona na frontonie świątyni Sybilli autorstwa Christiana Piotra Aignera w Puławach: *Przeszłość – Przyszłości* czy późniejsza o ponad 150 lat doktrynalna wykładnia Pierro Gazzoli *The Past in the Future*.

Relacja nas, współczesnych do dziedziczonego historycznego kontekstu jest zagadnieniem fundamentalnym w kwestii kreacji kolejnej i niezbędnej, ale nowej warstwy kulturowej i takiego wyznaczenia jej ram i zasad budowy, aby dziedzictwo przeszłości nie było barierą, lecz by stało się źródłem inspiracji, motorem rozwoju i finalnie zintegrowanym komponentem naszej przestrzeni egzystencjonalnej.

Można przyjąć, że tak sformułowana „hipoteza badawcza” jest formą doktryny zakładającej zastosowalność *kreacji ortodoksyjnej*¹.

Semantycznie użyty tu termin opiera się ona na greckich słowach *orthos* co znaczy słuszny, i *doxa* – wykraczając poza domenę wiary – współcześnie oznacza przestrzeganie określonego kodeksu zasad, definiowanych na użytek jednostki (doktryna artystyczna) lub zbiorowości (doktryny społeczne, polityczne, czy gospodarcze).

Jak słusznie zauważyła Katarzyna Kołodziejczyk w artykule nt. sztuki *site specific* opublikowanym w materiałach konferencyjnych, kreacja zarówno na etapie projektu jak i realizacji musi być „odpowiedzialna”,

Reflections concerning our own past have accompanied man since our beginnings, and were familiar to the generations of our forefathers, the evidence of which is the famous sentence written on the fronton of the temple of Sybil designed by Christian Piotr Aigner in Puławy: *The Past for the Future*, or a 150 years’ later doctrine interpretation by Pierro Gazzoli *The Past in the Future*.

The relation of us, the contemporary people, to the historic context we inherit, is a fundamental issue in the matter of creation of a subsequent and necessary, but also new cultural layer, and defining its framework and structural principles so as to make sure that the heritage of the past is not a barrier, but a source of inspiration, a drive for development, and finally an integrated component of our existential space.

One could assume that the “study hypothesis” formulated this way is a form of a doctrine assuming the applicability of the *orthodox creation*¹.

This semantically used term, basing on Greek words *orthos*, which means righteous, and *doxa* – transcending the domain of faith, today stands for the observance of a defined code of principles, specified for an individual (artistic doctrine) or a community (social, political, or economic doctrines).

As Katarzyna Kołodziejczyk rightly pointed out in her paper devoted to site specific art published in the conference materials, creation at the stage of the design as well as its implementation should be “responsible”, which was demanded as early as in the 14th century by French architect Jean Mignot *Ars sine scientia nihil est*².

* prof. zw. dr hab. inż. arch., Politechnika Krakowska

* Full Professor, Ph. D. Eng. Arch., Cracow University of Technology

Cytowanie / Citation: Kadłuczka A. *Conservatio est continua creatio* – or the doctrine of heritage protection as a component of existential space. *Wiadomości Konserwatorskie – Journal of Heritage Conservation* 2015;44:69-77

Otrzymano / Received: 2015-10-27 • **Zaakceptowano / Accepted:** 2015-11-21

doi:10.17425/WK44EXISTSPACE

Praca dopuszczona do druku po recenzjach

Article accepted for publishing after reviews

czego już w XIV wieku domagał się francuski architekt Jean Mignot, konsultujący w 1399 roku budowę katedry w Mediolanie i wyjaśniający, że *Ars sine scientia nihil est*².

Tak rozumiana kreacja ortodoksyjna wymaga rzeczywistości odpowiedzialnego działania w dwóch podstawowych obszarach: odczytania i zachowania „ducha miejsca” oraz zgromadzenia i zastosowania na rzecz kreacji wiedzy tak o samym miejscu, jak też o właściwościach materiałów i narzędzi używanych w procesie tej kreacji.

Hipoteza nasza zakłada zatem, że koncepcja *kreacji ortodoksyjnej* opartej na rzetelnej interpretacji przeszłości i analizie potrzeb współczesności w oparciu o wiedzę i umiejętności pozwoli uzyskać w przestrzeni egzystencjonalnej efekt synergii między tym co było i tym co ma być.

Natomiast w sensie ideologicznym może stać się „płaszczyzną porozumienia”, czy „twórczym kompromisem” pomiędzy zwolennikami nieinterwencji i hibernacji dziedzictwa opartych na utopijnej rusinowskiej filozofii zakładającej wyższość ochrony pasywnej nad aktywną, a ideą awangardowej „swobodnej kreacji”³, dla której kontekst kulturowy – historyczny czy przestrzenny interpretowany jest powierzchownie tak naukowo, jak i w sensie oceny jego wartości i znaczeń, lub wręcz traktowany jest jako zbędny „balast przeszłości”⁴.

Pojawia się w tym momencie wątpliwość, czy jest to konflikt realny i nie unikniony, czy też spowodowany niedoskonałościami warsztatu badawczego i zróżnicowanym językiem, jakim posługują się uczestnicy tej dysputy⁵.

W powszechnie znanym i głośnym ówczesnie, utopijnym wystąpieniu John Ruskin postulował konserwację zabytków polegającą na utrwalaniu ich zastanej substancji materialnej i unikaniu wszelkich ingerencji w ich strukturę. Wyłożona zasada: *Nie zastępujcie budynku nigdy kłamliwie za pomocą innego. Myślcie o tej konieczności zanim nadejdzie, a potraficie jej uniknąć [...] Konserwujcie dobrze wasze pomniki, a nie zajdzie potrzeba ich restauracji*⁶, będąca „nieinterwencyjną” alternatywą dla restauracji realizowanych wg doktryny Viollet Le Duca: *konserwować zabytek sztuki nie znaczy zachować go, naprawić czy przerobić, znaczy to przywrócić go do stanu integralności, w jakim, być może, nigdy się nie znajdował*⁷, jest do dziś przez niektórych uważana za bezdyskusyjną wykładnię właściwej doktryny ochrony dziedzictwa kulturowego.

Skrajnie sprzeczne punkty widzenia Ruskina i Le Duca reprezentują nie tylko dwie różne metodologie i technologie ochrony zabytków, ale wywodzą się przede wszystkim z dwóch odmiennych koncepcji filozoficznych, w całkowicie różny sposób badających strukturę rzeczywistości i definiujących pojęcie bytu, o czym wiemy dziś znacznie więcej dzięki myśli Hegla rozwiniętej przez Heideggera i jego uczniów⁸.

Ruskin postrzegał byt metafizycznie, tzn. konkretnie i realnie poprzez opis jego stanu zachowania w formie fizycznej substancji, czyli statycznie i substancjonalnie, podczas gdy Le Duc, abstrahując od możliwych błędów interpretacyjnych restaurowanej substancji, byt rozumiał kreatywnie – jako wszystko to, co możliwe („stan

Orthodox creation construed in this way truly calls for responsible actions in two fundamental areas: reading and maintaining of the “genius loci”, and collecting and using – for the benefit of creation – the knowledge on the place itself, as well as on the properties of materials and tools applied in the process of this creation.

Therefore, our hypothesis assumes that the concept of *the orthodox creation* based on a reliable interpretation of the past and an analysis of the needs of the present day basing on the knowledge and skills will allow to achieve the effect of synergy between what used to be and what is to be in the existential space.

In the ideological sense, on the other hand, it may become a common ground, or a creative compromise, between supporters of non-intervention and hibernation of heritage, basing on the utopian Ruskinian philosophy, assuming superiority of the passive protection over the active one, and the concept of an *avant-garde* “free creation”³, for which the cultural context, both historical or spatial, is treated superficially, both in scientific terms and in the sense of assessment of its values and meanings, or even it is treated as an unnecessary “burden of the past”⁴.

At this stage there occur some doubts whether it is a realistic and unavoidable conflict, or perhaps it is caused by the imperfection of the study skills and diversified jargons used by the participants of this dispute⁵.

In the broadly known and then famed utopian speech, John Ruskin postulated conservation of historic sites consisting in the preservation of their existing material substance, and avoiding all interference into their structure. The principle he advocated, *Do not set up a Lie in the place of a building. And look that necessity in the face before it comes, and you may prevent it [...] Take proper care of your monuments, and you will not need to restore them*⁶, which is a ‘non-intervention’ alternative for restorations implemented according to the doctrine of Viollet Le Duc, *to conserve a monument of art does not mean to preserve it, repair or reconstruct it, it means to restore its state of integrity in which perhaps it has never been before*⁷, is to date recognized by some as an undisputable interpretation of a correct doctrine of the protection of the historic heritage.

Radically contradictory points of view of Ruskin and Le Duc represent not only two deferent methodologies and technologies of the protection of historic monuments, but most of all they derive from two different philosophical concepts, which examine the structure of the reality and define the notion of being in a totally different way, which we know much more about thanks to the thought of Hegel, developed by Heidegger and his disciples⁸.

Ruskin perceived being in a metaphysical way, i.e. specifically and realistically by a description of its state of preservation in the form of a physical substance, that is statically and substantially, whereas Le Duc, disregarding the possible interpretational errors of the restored substance, understood being creatively,

integralności w jakim [był] być może, nigdy się nie znajdował”) – a zatem dynamicznie i zjawiskowo, gdzie świat realny i istniejący jest obrazem zmian dziejących się wg określonych praw, praw natury, ale też praw stanowiących przez człowieka.

Warto dostrzec, że sposób interpretacji rzeczywistości przez Viollet Le Duca jest w gruncie rzeczy wizją zasadniczej ewolucji, jaka miała się wkrótce rozpocząć. Jacek Purchla mówi wręcz o zmianie ontologicznego statusu dziedzictwa wyrażonej nie tylko poprzez stałe rozszerzanie zakresu pojęciowego i tym samym obszaru ochrony: monument – zabytek – środowisko zabytkowe – dobro kultury – ekosystem kulturowy – dziedzictwo, ale także poprzez *przeniesienie punktu ciężkości z wartości dziedzictwa na potrzeby społeczeństwa*⁹.

Kluczowym elementem *kreacji ortodoksyjnej* będzie więc wielowątkowa interpretacja dziedzictwa i zrozumienie „języka przeszłości”, badania które rozwinął szeroko Hans Georg Gadamer, uczeń i kontynuator myśli Heideggera.

Gadamer, interpretator „języka przeszłości”¹⁰, jest w pełni świadomy pozostawania w głębokiej pokorze do zagadki czasu. Wg Gadamera: *Gdy w naszej świadomości doświadczamy zagadki czasu, ogarnia nas niepewność i skrajny niepokój. Opuszczają nas stałe wyznaczniki naszej orientacji w świecie: liczba i idea, słowo i rozum*¹¹. Gadamer widzi także jasno niebezpieczeństwo pułapki statycznego wartościowania znaków czasu i prymitywnego podziału na znaki „stare” i znaki „nowe”. Uważa bowiem, że *częstokroć to co nowe bardzo szybko staje się przestarzałe, a to co stare jawi się jako nowe, a zatem oba te wymiary czasu nie mogą być ze sobą porównywalne, skoro to co stare i to co nowe całkowicie się relatywizują*¹².

Szczególnie istotne dla naszych rozważań jest wyraźnie dostrzegana przez Gadamera, często stosowany współcześnie liberalizm kulturowy polegający na równoległej apoteozie wszystkiego co jest „nowe”, ale także z drugiej strony postrzeganie każdego „starego” jako najwyższej wartości. Tymczasem *Śłuszności nie ma ani restauracja, ani rewolucja. Nie istnieje stare, które jest dobre ponieważ jest stare, ani nowość, która jest dobra, gdyż nie jest stara i dalej Żadna innowacja nie przebije się bez oporu. W istocie trzeba powiedzieć, im mniejszy jest opór, na który napotyka nowość, im szybciej nowość się przebija, tym szybciej staje się przestarzała*¹³.

W końcu raz jeszcze przypomnę istotny pogląd Gadamera, potwierdzający zasadność zaproponowanej tu koncepcji *kreacji ortodoksyjnej*, który uważa, że czy tego chcemy, czy nie – nie jesteśmy w stanie odciąć się od przeszłości, bo ona tkwi także w naszej metafizycznej podświadomości. Jeśli tak jest, to od nas samych zależy może zakres transferu wartości i znaczeń z przeszłości do współczesnej przestrzeni egzystencjonalnej.

Potrzebę przyjęcia nowego paradygmatu w badaniach tzw. przestrzeni kulturowej zasygnalizował w Polsce jeszcze w latach 70. ub. wieku Mieczysław Porębski stawiając odważną tezę, że nasza przestrzeń egzystencjonalna winna być postrzegana jako tworzywo używane w procesie kreacji. Kreacja oznacza bowiem

as everything that is possible (‘the state of integrity in which [being] perhaps never has been’) – and therefore dynamically and phenomenologically, where the realistic and existing world is a reflection of changes that come about according to specific laws, the laws of nature, but also the laws established by man.

It is worth observing that Viollet Le Duc’s way of interpreting the reality is in fact a vision of a principal evolution that was to begin soon. Jacek Purchla even talks about a change of the ontological status of heritage, expressed not only by constant extension of the conceptual range, and at the same time the area of protection: monument – historic monument – historic environment – cultural asset – cultural ecosystem – heritage, but also by the *shift of the centre of gravity from the heritage values onto social needs*⁹.

The key element of *orthodox creation* will be, therefore, a multifaceted interpretation of heritage and understanding of the ‘language of the past’, studies which were broadly developed by Hans Georg Gadamer, the disciple and continuator of Heidegger’s thought.

Gadamer, interpreter of the ‘language of the past’¹⁰, is fully aware of the fact of staying in deep humility to the riddle of the time. According to Gadamer, *When we experience the mystery of time in our consciousness, we are seized with uncertainty and extreme anxiety. We are abandoned by the constant indicators of our orientation in the world: number and idea, word and intellect*¹¹. Gadamer clearly perceives the pitfalls of the static evaluation of the signs of time and of their primitive division into ‘old’ and ‘new’ signs. He believes that *frequently what is new becomes outdated, and what was old appears as new, therefore, the two dimensions of time are not mutually comparable since, what is old and what is new become completely relativised*¹².

What is particularly important for our considerations is the cultural liberalism, clearly noticed by Gadamer and often applied today, consisting in the simultaneous apotheosis of everything that is ‘new’, but on the other hand perceiving everything that is ‘old’ as of the highest value. Meanwhile, *Neither restoration nor revolution is right. There is no old which is good because it is old, or new which is good because it is not old, and further on no innovation can break through without resistance. Indeed, it should be said that the weaker the resistance met by the new, the faster the new breaks through, the faster it becomes old-fashioned*¹³.

Finally, let me once again recall Gadamer’s significant view confirming the legitimacy of the concept of *orthodox creation* proposed herein. Gadamer believes that, whether we like it or not, we are unable to dissociate ourselves from the past because it is embedded in our metaphysical subconscious. If this is so, the range of the transfer of values and meanings from the past to the contemporary existential space depends on us alone.

The need to adopt a new paradigm in the research devoted to the so-called cultural space was signalled already in the 1970s in Poland by Mieczysław Porębski,

stałe przekształcanie otaczającej nas przestrzeni, czyli zamykanie w określonych ramach – formach – kształtach przestrzeni będącej tworzywem niematerialnym przy pomocy tworzywa materialnego, jakim jest zastosowana konstrukcja, użyte materiały i elementy wyposażenia, ale także tej części przestrzeni, która zmateriowana została już wcześniej w wyniku twórczej działalności człowieka.

Patrząc na ten problem z pozycji filozoficzno-socjologicznej Mieczysław Porębski uważa właśnie architekturę, urbanistykę, kształtowanie krajobrazu i planowanie regionalne za *technologie twórcze*, dla których tworzywem ... *jest przestrzeń otaczająca człowieka, jej podziały i osobliwości zarówno naturalne jak i te, które stanowią rezultat rozwijanej od tysiącleci aktywności cywilizacyjnej...*¹⁴ Dla Porębskiego jest jasne, że przestrzeń nie jest dana raz na zawsze i że nie może być niezmienną, jeśli ma służyć człowiekowi stale, jest zatem ona ... *konstruowana i rekonstruowana wciąż na nowo i wciąż inaczej...*¹⁵

Porębski jednoznacznie kwalifikuje to *konstruowanie i rekonstruowanie* jako twórczą kreację wymagającą posiadania wiedzy i umiejętności, ale także talentu, czyli cech, jakie są niezbędne, by móc osiągać nowatorskie i innowacyjne rozwiązania, bo tylko takie rozwiązania stwarzają możliwość racjonalnego zarządzania harmonijnie ukształtowaną przestrzenią egzystencjonalną – *konstruowaną i rekonstruowaną wciąż na nowo i wciąż inaczej*, ale zgodnie z zasadami i kryteriami, których kolejne modele starają się zbudować myśliciele i twórcy, od Platona poczynając, poprzez Witruwiusza, Palladia, Scamozziego, do Mumforda i Venturiego, na teorii budowy formy architektonicznej Żorawskiego¹⁶, czy najnowszej teorii *New Urbanism* i *New Classical Architecture* Roba Kriera kończąc¹⁷.

Efektom kreacji człowieka jest dzieło rozumiane jako produkt, wytwór, efektem kreacji artystycznej jest dzieło sztuki, ale w obu tych przypadkach zarówno produkt, jak i dzieło sztuki są świadectwem umiejętności człowieka i poziomu rozwoju danej cywilizacji czy kultury. Interpretacja i kwalifikacja tak widzianego dzieła prowadzi do zdefiniowania zabytku, którym zgodnie z duchem i literą Ustawy o Ochronie Zabytków i Opiece nad Zabytkami jest *nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową*. Ale zachowanie tych zabytków, które pozostają częścią naszej przestrzeni egzystencjonalnej, wymaga nowej koncepcji ochrony dziedzictwa kulturowego polegającej na „zarządzaniu transformacją” przestrzeni egzystencjonalnej człowieka i wszystkich jej składników¹⁸, a zatem na identyfikacji i interpretacji tych składników (zabytków), a następnie konstruowaniu kreatywnych koncepcji rozwoju, projektowaniu sposobu ich realizacji i prowadzeniu działań organizacyjno-administracyjnych na rzecz ich dalszego utrzymywania. To zarządzanie transformacją odbywa się na sześciu poziomach poczynając od zagadnień planistycznych, na technicznych kończąc. Są to poziomy:

who posed a bold thesis that our existential space should be perceived as a substance used in the process of creation, as creation stands for constant transformation of the space that surrounds us, that is closing of the space, which is immaterial, in specific frames – forms – shapes, using a material substance that is the applied structure, materials and fittings; but it also applies to the part of the space that has been materialized as a result of creative activity of man.

Approaching this issue from the point of view of philosophy and sociology, Mieczysław Porębski recognizes architecture, urban planning, landscape arrangement, and regional planning as *creative technologies*, whose material ... *is the space that surrounds man, its divisions and oddities, the natural ones, as well as the ones which constitute an effect of the activity of civilizations, developed for millennia ...*¹⁴ For Porębski it is certain that space is not given once and for all, and that it cannot be unchangeable if it is to serve man on a permanent basis; therefore, it is ... *constantly constructed and reconstructed anew, and always differently...*¹⁵

Porębski clearly classifies this *constructing and re-constructing* as a creative activity, requiring knowledge and skills, but also talent, that is properties which are indispensable in order to achieve fresh and innovative solutions, as only such solutions offer an opportunity to rationally manage the harmoniously arranged existential space – *constantly constructed and reconstructed anew, and always differently*, but always in compliance with principles and criteria the subsequent models of which have been attempted by thinkers and artists, starting from Plato, through Vitruvius, Palladio, Scamozzi, Mumford and Ventiry, to Żurawski's theory of constructing an architectural form¹⁶, or the latest theory of *New Urbanism* and *New Classical Architecture* by Rob Krier¹⁷.

The effect of man's creation is a work, understood as a product, a creation; the effect of artistic creation is a work of art; but in both these cases the product as well as the work of art testify to man's skills and the level of development of a specific civilization or culture. Interpretation and classification of a work seen from this perspective leads to the definition of a historic monument, which according to the spirit and the letter of the Act on the Protection of Historic Monuments and Care of Historic Monuments is *a property or a movable item, parts of subassemblies thereof, which are the work of man or are connected with the activity of man, which is witness to the past epoch or event, the preservation of which lies in the public interest due to the historic, artistic or scientific values it exhibits*. However, the preservation of the historic monuments which remain parts of our existential space calls for a new concept of the cultural heritage protection, consisting in the 'management of the transformation' of man's existential space and all its components¹⁸, and therefore it should consist in the identification and interpretation of these components (historic monuments), and subsequently in constructing a creative concept of development, designing the way in which they should be implemented, and con-

- a) strategiczno-planistyczny (aspekt polityczny i ekonomiczny),
- b) metodologiczny (aspekt naukowo-badawczy i ekspercki),
- c) ideowo-programowy (aspekt społeczny),
- d) przestrzenny (aspekt estetyczny),
- e) technologiczno-techniczny (aspekt wykonawczy),
- f) użytkowo-finasowy (aspekt eksploatacyjny).

Praktycy i teoretycy współczesnej ekonomii, socjologii, planistyki, urbanizacji są zgodni co do tego, że kluczem do ochrony dziedzictwa i harmonijnej jego integracji z potrzebami społecznymi są długoterminowe koncepcje zagospodarowania przestrzennego poszczególnych krajów tworzone z uwzględnieniem kontynentalnego planowania strategii rozwoju społeczno-gospodarczego. Przyjęta przez Rząd RP w 2011 roku do realizacji Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, generalnie pozytywnie oceniona przez naukowców¹⁹, wśród sześciu głównych celów – priorytetów zdefiniowała jeden dotyczący „poszanowania” środowiska naturalnego oraz walorów krajobrazowych i kulturowych, i ostatni, mający charakter narzędzia, obligujący do utrzymywania i doskonalenia skutecznego systemu planowania przestrzennego w celu eliminacji chaotycznego sposobu zarządzania i gwarantującego utrzymanie ładu przestrzennego.

Koncepcja ta jest oparta na zintegrowanym modelu sieci miast metropolitalnych, z których wszystkie są strukturami historycznymi, wykorzystującymi w różnym stopniu zasoby dziedzictwa kulturowego. Zatem już na tym etapie planowania strategicznego pojawia się problem relacji do dziedzictwa i sposobu jego integracji z przyjętym modelem rozwoju.

Warto w tym miejscu sięgnąć do polskiego „klasyka” urbanistyki Tadeusza Tołwińskiego, który nie miał wątpliwości, że poszukiwanie nowego kształtu miasta pod względem jego konstrukcji i formy wymaga poznania miasta dawnego z dwu powodów: 1° – *Miasto europejskie, a w szczególności miasto polskie XX wieku wyrasta na mniejszym lub większym pokładzie miasta dawnego i stanowi dalsze ogniwo w ewolucji tworzenia urbanistycznego epok ubiegłych*, 2° – *Tylko badanie historyczne sięgające do okresów powstawania miast w sposób planowy i harmonijny prowadzi do wykrycia tych czynników, które w różnych epokach stworzyły miasta niemal doskonałe w swej organizacji urbanistycznej i formie*²⁰.

Holistyczna koncepcja ochrony dziedzictwa kulturowego przenosi punkt ciężkości z przedmiotowego, selektywnego wartościowania i interpretowania zabytku w przestrzeń całościowego – podmiotowego rozumienia tego dziedzictwa. Od czasu Deklaracji z Nara we współczesnej filozofii dziedzictwa drugorzędną kwestią staje się skomplikowany metodologicznie i technologicznie spór o istotę autentyzmu, na rzecz trwałego zakodowania w pamięci człowieka akceptacji dla istnienia przeszłości w całym bogactwie i różnorodności jej form, z uwzględnieniem poglądu cytowanego wyżej Gadamera, który uważał że przeszłość istnieje w nas niezależnie od indywidualnej woli jednostki, wewnątrz naszego jestestwa i że abstrahując od jakichkolwiek werbalnych manifestacji jest ona naszą niezbywalną wartością.

ducting organizational and administrative activities for the purpose of maintaining them. This transformation management is executed at six levels, from the planning issues to the technical ones. These are the following:

- a) level of strategy and planning (political and economic aspect),
- b) level of methodology (R&D and expertise aspect),
- c) level of concept and programme (social aspect),
- d) level of space (aesthetic aspect),
- e) level of technology (performance aspect),
- f) level of use and finances (operational aspect).

Practitioners and theoreticians of contemporary economics, sociology, planning, urbanization, agree that the key to the heritage protection and its harmonious integration with the social needs, are long-term spatial development concepts in individual states, formulated with consideration for the continental planning of the strategy of social and economic development. The National Spatial Development Concept, adopted by the Government of the Republic of Poland in 2011 for implementation, generally positively evaluated by scientists¹⁹, among six main objectives – priorities, defined one pertaining to the respect for the natural environment and landscape and cultural values, and the last one, more of a nature of a tool, obliging to maintain and improve an effective spatial development system in order to eliminate chaotic management, and to guarantee the maintenance of the spatial structure.

This concept is based on an integrated model of metropolitan cities, all of which are historic structures that use the resources of the cultural heritage to various extents. Therefore, already at this stage of strategic planning, there appears a problem of the relation towards heritage and the way it is integrated with the development model adopted.

At this stage it is worth consulting a Polish classic of urban planning, Tadeusz Tołwiński, who had no doubt that searching for a new form of a city in terms of its structure and form requires getting to know the old town, for two reasons: 1° – *a European city, an a Polish city of the 20th century in particular, grows on a smaller or larger substrate of the old town, and it constitutes a further link in the chain of the evolution of an urban structure from the previous epochs*, 2° – *Only historic research reaching to the period when towns were founded in a planned and harmonious way leads to the discovery of factors which in individual epochs formed nearly perfect towns in the urban organization and form*²⁰.

The holistic concept of the cultural heritage protection shifts the emphasis from the objective selective valuation and interpretation of a historic monument onto the space of the holistic subjective understanding of this heritage. Since the Nara Document, in the contemporary philosophy a methodologically and technologically complicated dispute on the essence of authenticity becomes a secondary issue, giving way to the permanent coding of the acceptance for the existence in the past with the entire richness and diversity of its forms in the memory of man, taking into account the views of Gadamer cited above, who believed that

Jedną z nowych, oryginalnych form ochrony dziedzictwa kulturowego jest metodologia tworzenia „projektów dziedzictwa zakładająca budowanie na bazie miejscowego zasobu dziedzictwa wielorakich instytucji kulturalnych rozproszonych w sensie przestrzennym, ale zintegrowanych terytorialnie – akceptowanych i wspieranych świadomymi działaniami przez lokalne społeczności zainteresowane wykorzystaniem dziedzictwa jako fundamentalnej wartości w projektach lokalnego lub regionalnego zrównoważonego rozwoju.

Prof. Peter Davies z Newcastle University w Wielkiej Brytanii rozwinął tę koncepcję, definiując ją jako proces przekształceń (nazywany tu transformacją), zachodzący na danym obszarze w krajobrazie i środowisku z uwzględnieniem człowieka i jego kultury, jako czynników (elementów) lokalnego i regionalnego zrównoważonego rozwoju. To właśnie prof. Davies jeszcze w roku 2007 uściślił definicję *ecomuseum* jako sterowany przez lokalną społeczność „projekt dziedzictwa” zintegrowany z celami zrównoważonego rozwoju (*a community driven heritage project that aids sustainable development*)²¹.

W praktyce *ecomuseum* oznacza przeniesienie punktu ciężkości z selektywnie budowanej i podmiotowo interpretowanej „kolekcji zabytków” na podmiotowe rozumienie dziedzictwa i przekazanie inicjatywy i głównej roli w zakresie kreowania i wspierania „projektów dziedzictwa” lokalnym społecznościom, które są za to odpowiedzialne, relatywnie do własnej szczególnej sytuacji (ekonomicznej, organizacyjnej, merytorycznej, intelektualnej etc.).

Przekształcanie przestrzeni egzystencjonalnej wymaga zachowania ładu przestrzennego. Pojęcie ładu przestrzennego, choć znacznie węższe od pojęcia „przestrzennego zagospodarowania”, odnosi się bezpośrednio do problematyki ochrony dziedzictwa kulturowego, jest bowiem formą kreacji takich relacji w przestrzeni egzystencjonalnej człowieka, które nowe *konstruowanie* i *rekonstruowanie* tej przestrzeni opierają na idei twórczej kontynuacji, kompozycyjnej harmonii estetycznej i zrównoważenia rozwoju społecznego.

Zasady twórczej kontynuacji i kompozycji estetycznej form przestrzennych podał Juliusz Żórawski w swym fundamentalnym i nadal aktualnym dziele „O budowie formy architektonicznej”. Ten wybitny polski architekt modernista i filozof zdefiniował tam szczególne istotne dla „zrównoważonego” rozwoju cywilizacyjnego *prawo dobrej kontynuacji* w kontekście aktywnej i twórczej koncepcji ochrony zabytków architektury i urbanistyki, opartej na relacjach zachodzących pomiędzy formą przestrzenną i tłem, na którym jest ona postrzegana.

Historyczna faktografia transformacji zurbanizowanej przestrzeni egzystencjonalnej wyraźnie ukazuje człowieka jako jednostkę lub zbiorowość pozostającą w stanie permanentnej kolektywnej kreacji *obrazu miasta* i równoczesnej jego indywidualnej i różnorodnej percepcji²². Jeden z wybitnych twórców i teoretyków XX wieku, Aldo Rossi, obraz ten definiował jako zinte-

the past exists in us, irrespective of the will of an individual, inside our essence, and that disregarding all sorts of verbal manifestations, it is our inherent value.

One of the new, original forms of the cultural heritage protection is the methodology of creating heritage projects, assuming building of all sorts of cultural institutions on the foundation of the local heritage resources, dispersed in spatial terms, but integrated territorially – approved and supported with conscious actions by local communities interested in using their heritage as a fundamental value in the projects of the local or regional sustainable development.

Prof. Peter Davies from Newcastle University, UK, developed this concept, defining it as a process of conversion (herein referred to as transformation), occurring in a specific area in its landscape and environment, taking into account man and man’s culture, as the factors (elements) of local and regional sustainable development. It was Prof. Davis who as early as in 2007 refined the definition of *ecomuseum* as a *community driven heritage project that aids sustainable development*²¹.

In practice, *ecomuseum* stands for a shift of emphasis from the selectively constructed and objectively interpreted ‘collection of historic monuments’ onto subjective understanding of heritage, and handing over the initiative and main role in the field of creating and supporting ‘heritage projects’ to local communities, who are responsible for them, relatively to their specific situation (economic, organizational, professional, intellectual, etc.).

Transformation of the existential space calls for the maintenance of spatial order. The notion of spatial order, although much narrower than ‘spatial development’, refers directly to the topic of cultural heritage protection, as it is a form of creation of relations in the existential space of man that base the new *construction* and *reconstruction* of this space on the concept of creative continuation, compositional aesthetic harmony, and sustainable social development.

The principle of creative continuation and aesthetic composition of spatial forms was proposed by Juliusz Żórawski in his fundamental and still valid work “O budowie formy architektonicznej” (On the Construction of an Architectural Form). This distinguished Polish modernist architect and philosopher defined *the right of good continuation* there – so important for the sustainable development of civilization – in the context of an active and creative concept of the protection of monuments of architecture and urban planning based on the relations occurring between a spatial form and the background against which it is perceived.

The historic facts concerning the transformation of urbanized existential space, clearly depict man as an individual or a community in the state of permanent collective creation of the *image of the city*, and of its simultaneous individual and diversified perception²². One of distinguished artists and theoreticians from the 20th century, Aldo Rossi, defined this image as an integrated structure consisting of historic artefacts and

growaną strukturę złożoną z historycznych artefaktów i współczesnej architektury miasta²³ pozostającej w stałej ewolucji trwającą niezmiennie w czasoprzestrzeni i stanowiącej potwierdzenie „teorii ciągłości” Marcela Poete, dla którego trwałość miasta wynikała z trwałości jego budowli – fizycznie istniejących *bytów* – *znaków przeszłości*²⁴, stałej topografii i kontynuacji zasady jego rozplanowania.

Aldo Rossi przyjmuje, że procesy dynamicznego rozwoju miasta prowadzą także do ewolucji jego monumentów, które są nie tylko zachowywane, ale mają także zapewniony rozwój i kontynuację. Przeciwwstawia się on tzw. „kontekstualnej ochronie”, która wg niego może stać się przyczyną zahamowania rozwoju miasta. *Tak zwana kontekstualna ochrona ma taki związek z miastem jak zabalsamowane ciało świętego z historycznym wizerunkiem jego postaci*²⁵.

W ochronie dziedzictwa kulturowego integrowanego z przestrzenią egzystencjonalną człowieka niezbędna jest stała rozbudowa wiedzy i doskonalenie umiejętności, czyli ciągle poszukiwanie i kreowanie nowych narzędzi, technik i technologii pozwalających eliminować lub ograniczać procesy destrukcyjne, a także coraz bardziej precyzyjnie dokumentować różnorodną substancję składającą się na dziedzictwo.

PODSUMOWANIE

Relacja przeszłości transferowanej poprzez współczesność do przyszłości jest obecna od początków dziejów myśli ludzkiej, skoro już u Platona pojawia się pytanie o *arche*. Jak to ujął lapidarnie Stróżewski: *Początkiem filozofii jest filozofia początku. Stwierdzenie to jest prawdziwe zarówno w systematycznym jak i historycznym ujęciu filozofii. Zaczęła się ona rzeczywiście wtedy, gdy sformułowane zostało pytanie o to, co pierwsze – arche*²⁶.

Metafizyczne ujęcie pochodzące od św. Tomasza z Akwinu zakłada kreację świata poprzez akt twórczy pochodzący od Boga, który dokonał się jako *Creatio ex nihilo* dzięki dynamicznej mocy twórczej *De potentia Dei*. Ale wg św. Tomasza Bóg nigdy nie zakończył aktu tworzenia świata, ten proces trwa nadal, bo świat przestałby istnieć, gdyby Bóg przestał go tworzyć. Nawiązujemy często do św. Tomasza, bo jak uważa Tatarkiewicz czy Stróżewski, obok Hegla myśl akwizgrańczyka jest „szczytowym osiągnięciem europejskiej filozofii bytu”.

Rozważając problem ochrony dziedzictwa kulturowego dziś i jego miejsca we współczesnym świecie, nie możemy nie dostrzegać konfliktów, niepokojów, rozterek i wątpliwości, a nawet niebezpieczeństw, jakich nam współczesność nie oszczędza.

Przyjmując założenie, że rozwój naszej cywilizacji nie musi oznaczać zniszczenia tego dziedzictwa²⁷ i mając świadomość, że negatywne rezultaty w tym zakresie nie są nieuniknioną koniecznością, ale są wynikiem rezygnacyjnych postaw i konformizmu decyzyjnego²⁸ i nieznanością tego, co jest dziedzictwem, gdzie jest ono zlokalizowane i na czym polega tożsamość kulturowa.

the contemporary architecture of the city²³ in the state of constant evolution, invariably lasting in the space-time, and constituting a confirmation of the ‘theory of continuity’ of Marcel Poete, for whom the durability of a city resulted from the durability of its buildings, physically existing *beings* – *signs of the past*²⁴, the constant topography and continuation of the principle that governed its planning process.

Aldo Rossi assumes that the processes of the dynamic development of a city also lead to evolution of its monuments, which not only are preserved, but their development and continuation are secured. He opposes the so-called ‘contextual protection’, which in his opinion can become a cause of hindering the city development. *The so-called contextual protection exhibits the same connection with the city as an embalmed body of a saint with his historic image*²⁵.

In the protection of the cultural heritage integrated with the existential space of man it is necessary to maintain constant extension of knowledge and perfection of skills, that is constant search and creation of new tools, techniques and technologies allowing to eliminate or limit destructive processes, as well as more and more precisely document the diversified substance that constitutes the heritage.

SUMMARY

The relation of the past transferred by the present to the future has been present ever since the beginnings of the human thought, considering the fact that the question about *arche* appears already in Plato’s philosophy. As it was succinctly verbalized by Stróżewski, *The beginning of philosophy is the philosophy of the beginning. This statement is true in the systematic as well as historical approach to philosophy. Indeed, it did begin when the question about the first – arche – was formulated*²⁶.

A metaphysical approach derived from St. Thomas Aquinas assumes that the world was created through an act of creation coming from God, which was performed as *Creatio ex nihilo* owing to a dynamic creative power *De potentia Dei*. But, according to St. Thomas, God has never completed the act of creating the world, the process has been going on, otherwise the world would cease to exist if God stopped creating it. We often refer to St. Thomas because, according to Tatarkiewicz or Stróżewski, besides Hegel the thoughts of Aquinas are ‘the paramount achievement of European philosophy of being’.

When considering the problem of the cultural heritage protection today and its place in the contemporary world, we cannot help but notice the conflicts, unrest, dilemmas and doubts, and even dangers posed before us by the present reality.

Assuming that the development of our civilization does not have to be equivalent with the destruction of this heritage²⁷, and being aware of the fact that negative effects in this respect are not an unavoidable imperative, but result from an resignation attitude and conformism in decision making²⁸ and the lack of

W długofalowej i perspektywicznej polityce UE jest stale obecna problematyka regionalnej tożsamości kulturowej i paradygmat pełnej dostępności społeczeństw do własnego dziedzictwa. Ta problematyka nabiera szczególnego znaczenia w kontekście dynamicznego rozwoju, innowacyjności i aktywności gospodarczej różnego szczebla i o zróżnicowanej skali stwarzającej realne niebezpieczeństwa dla mało rozpoznanego, lub wciąż niedostępnego, lub niezidentyfikowanego dziedzictwa kulturowego na obszarach o dużym potencjale inwestycyjnym.

Kluczowym zagadnieniem w kształtowaniu postawy społeczeństwa w kontekście własnego dziedzictwa jest posiadanie i umiejętne stosowanie narzędzi służących do przekazywania informacji i wiedzy o najnowszych odkryciach w tej dziedzinie, oraz stwarzających możliwości stałego i bezpośredniego dostępu do dziedzictwa. Jest to jeden z podstawowych imperatywów polityki UE i krajów członkowskich²⁹.

Conservatio jako *continua creatio* nie może być zatem rozumiana jako zabieg techniczny czy technologiczny utwalający mniejszą lub większą część fizycznej materii, ale jako myśl, idea, pomysł na skuteczne utrwalanie i przekazywanie pamięci – konstrukcję mechanizmu transferu materii i ducha przeszłości do teraźniejszości i przyszłości. *Conservatio* nie polega na bezrefleksyjnym utrwalaniu dziedzictwa, ale na świadomej selekcji, wyborze i adaptacji wartości materialnych i niematerialnych oraz znaczeń rozpoznanych i możliwych do rozpoznania w przyszłości.

Biorąc pod uwagę ewolucję postrzegania *monumentu* od sakralizowanego jednostkowego eksponatu do dziedzictwa kulturowego traktowanego jako zintegrowany komponent przestrzeni egzystencjonalnej, na pytanie: czy ochrona dziedzictwa wyklucza kreację?, odpowiedź wypada jednoznacznie: kreacja rozumiana jako działanie zamierzone i przemyślane, oparte na wiedzy i „odpowiedzialnie” zdefiniowanych zasadach, podejmowane bez emocji i spontaniczności jest szansą na zachowanie Przeszłości w Przyszłości.

knowledge what is this heritage, where it is located and what cultural identity consists in.

In the long-term and far-reaching policy of the European Union the issues connected with the regional cultural identity and the paradigm of full accessibility of communities to their heritage is constantly present. These issues are granted a special meaning in the context of dynamic development, innovation and economic activity at various levels and in diversified scales, which may create a realistic threat for the cultural heritage in areas with a large investment potential which is still little known and not fully identified.

A key issue in programming the attitudes of the society in the context of their own heritage is having and skilful use of tools aiming at providing information and knowledge about the latest discoveries in this field, and offering a possibility of constant and direct access to heritage. It is one of the fundamental imperatives of the policy of EU and the Member States²⁹.

Therefore, *conservatio* as *continua creatio* cannot be understood as a technical or technological measure that helps to preserve a smaller or larger part of the physical matter, but as a thought, a concept, an idea for effective preservation and handing down to memory – construction of a mechanism of transferring the matter and spirit of the past to the present and the future. *Conservatio* does not consist in the incogitant preservation of heritage, but in a conscious selection, choice, and adaptation of material and immaterial assets and meanings, recognized or plausibly recognizable in the future.

Considering the evolution of perception of a *monument*, from a sanctified individual exhibit to cultural heritage approached as an integrated component of the existential space, the question whether the heritage protection excludes creation, should be explicitly answered that creation understood as an intended and well-thought-out measure, based on knowledge and ‘responsibly’ defined principles, undertaken without any emotions and spontaneity, is an opportunity to preserve the Past in the Future.

Translated by Iweta Kulczycka

¹ A. Kadłuczka, *Ortodoksyjna kreacja przestrzeni architektonicznej Podziemnego Muzeum Rynku Krakowskiego (Orthodox creation of architectural space in the Underground Museum of Market Square in Krakow)*, w: *Wiadomości Konserwatorskie*, s. 9–17, Nr 28, Wyd. SKZ, Warszawa 2010.

² M.C. Ghyka, *Złota liczba*, Kraków 2011, s. 133, por. także: J.S. Ackerman, *‘Ars Sine Scientia Nihil Est’ Gothic Theory of Architecture at the Cathedral of Milan* [w:] *The Art Bulletin*, Vol. 31, No. 2 (Jun., 1949), pp. 84–111.

³ E.H. Gombrich, *O Sztuce*, Wydawnictwo Arkady, Warszawa 1997. Autor zwraca uwagę na paradoks istnienia awangardy w sztuce jako zjawiska przemijającego i ograniczonego do czasu, w którym nowe myśli i rozwiązania znajdowały coraz szersze uznanie i powszechne zastosowanie i które w końcu

postrzegano jako przestarzały dekadenski akademizm, stający się nieuchronnie przedmiotem pryncypialnej krytyki uprawianej przez nową awangardę.

⁴ Tematyka Sesji Konserwatorskiej „Między ortodoksją a kreacją. Dialog konserwatorsko-architektoniczny”, jaka odbyła się w Muzeum Etnograficznym w Warszawie w dniach 20–21 października 2010 r., dotyczyła kwestii podstawowych w zakresie naszego stosunku do przeszłości, jej miejsca w teraźniejszości i znaczenia dla przyszłości.

⁵ H.G. Gadamer, *Język i rozumienie*, Wydawnictwo ALETHEIA, Warszawa 2009, por. także omówienie dorobku myśli Gadamera w: A. Przyłębski, *Gadamer*, Wydawnictwo Wiedza Powszechna, Warszawa 2006.

- ⁶ Cyt. Za F. Mączyński, *John Ruskin: „Siedem lamp architektury”*, Architekt, R.4, Kraków 1904, s. 54.
- ⁷ L. Krzyżanowski, *Ochrona i konserwacja zabytków*, w: *Wstęp do historii sztuki*, T.1, *Przedmiot – metodologia – zawód*, P. Skubiszewski [red.], Warszawa 1973, s. 548.
- ⁸ M. Heidegger, *Co to jest metafizyka*, przekład S. Grygiel. Heidegger rozróżniał byt i bycie tego bytu i wyjaśnił, że byt ma wymiar skończony i *objawia się tylko w transcendencji bytu ludzkiego*.
- ⁹ J. Purchla, *W stronę ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce*, Zarządzenie Publiczne, R. 2010, nr 2 (12), s. 69–82, (tekst zamieszczony w nin. wydawnictwie): *Do tej pory dziedzictwo miało specjalny status. Było traktowane jako element przeszłości, który znalazł się w teraźniejszości, ale który w związku z tym wymaga odrębnego traktowania. Dzisiaj dziedzictwo należy do nas wszystkich, a dostęp do dziedzictwa to jedno z podstawowych praw człowieka. Dziedzictwo to przy tym nie tylko materialne dobra kultury, ale nasza pamięć i tożsamość. Tak znaczące przewartościowanie w traktowaniu dziedzictwa prowadzi do zmiany podstawowych pytań, przed którymi stają konserwatorzy. Dotychczasowe pytanie: Jak chronić zabytki?, przybrało postać: Jak należy zabytki przekształcać? Cel, którym kiedyś była ochrona wartości zabytkowych, zmienia się w inny – wykorzystanie wartości zabytkowych.*
- ¹⁰ H.G. Gadamer, *Teoria, etyka, edukacja*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2008.
- ¹¹ H.G. Gadamer, op. cit., s. 211.
- ¹² H.G. Gadamer, op. cit., s. 213–216.
- ¹³ H.G. Gadamer, op. cit., s. 217.
- ¹⁴ M. Porębski, *Ikonosfera*, PIW Warszawa 1972.
- ¹⁵ M. Porębski, op. cit.
- ¹⁶ J. Żórawski, *O budowie formy architektonicznej*, Arkady, Warszawa 1973.
- ¹⁷ R. Krier, *Architectural Composition*, Academy Edition, London 1988; por. także tegoż: *Town Spaces. Contemporary Interpretations in Traditional Urbanism*, Krier&Kohl Architects Ed., Basel – Berlin – Boston 2003.
- ¹⁸ J. Purchla, op. cit., s. 69–82.
- ¹⁹ F. Piontek, *Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030 w aspekcie spójności społeczno-gospodarczej i rozwiązań kryzysogennych*, w: *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy*, Wyd. Uniwersytet Rzeszowski, 2013, s. 7–26.
- ²⁰ T. Tołwiński, *Urbanistyka*, T. 1. *Budowa miasta w przeszłości*, Wyd. Trzaska, Ewert, Michalski, Warszawa 1948.
- ²¹ Prof. Peter Davies z Newcastle University, UK, rozwinął tę koncepcję definiując ją jako proces przekształceń zachodzący na danym obszarze w krajobrazie i środowisku z uwzględnieniem człowieka i jego kultury, jako czynników (elementów) lokalnego/regionalnego zrównoważonego rozwoju. W roku 2007 prof. Davies uściślił definicję *ecomuseum* jako sterowany przez lokalną społeczność „projekt dziedzictwa” zintegrowany z celami zrównoważonego rozwoju (*a community driven heritage project that aids sustainable development*).
- ²² K. Lynch, *Obraz miasta (The Image of the City)*, Wyd. Archivolta, 2011.
- ²³ A. Rossi, *The Architecture of the City*, Oppositions Books...
- ²⁴ H.G. Gadamer, *Teoria, etyka, edukacja*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2008; por. także: A. Kadłuczka, *Czytanie i interpretacja znaków przeszłości, czyli: dlaczego, co i jak mamy chronić? (preliminaria)*, w: *Międzynarodowa Konferencja Konserwatorska Karta Krakowska 2000 – 10 lat później*, praca zbiorowa pod red. naukową A. Kadłuczki, Monografia nr 400, seria Architektura, Wyd. PK, Kraków 2011.
- ²⁵ A. Rossi, op. cit.
- ²⁶ W. Stróżewski, *Istnienie i sens*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2005, s. 9; Stróżewski w tym miejscu powołuje się na Hegla, wg którego „To co jest pierwsze w nauce, musiało też historycznie okazać się pierwsze”, G.W.F. Hegel, *Nauka logiki*, op. cit., s. 103.
- ²⁷ *Międzynarodowa Konferencja Konserwatorska Kraków 2000, Dziedzictwo Kulturowe fundamentem rozwoju cywilizacji*, 23–26 października 2000, materiały konferencyjne pod red. A. Kadłuczki, Wyd. IHAiKZ WAPK, Kraków 2000.
- ²⁸ Pogląd taki wyraził Roberto Pane na Konferencji Warszawskiej w 1957 roku; por. także: R. Pane, *Attualità e dialettica del restauro. Educazione all'arte, teoria della conservazione e del restauro dei monumenti*, a cura di Mauro Civita, Chieti, Mario Solfanelli, 1987.
- ²⁹ APPEAR Project (Accessibility Project Sustainable Preservation and Enhancement of Urban Subsoil Archa-eological Remains) *public access to archeological sites in an urban context (sustainable preservation and enhancement of urban subsoil archaeological remains ... and to make them accessible to the general public)*, www.in-situ.be.

Streszczenie

Autor przedstawia pogląd o kreatywnym, twórczym charakterze ochrony (konserwacji) dziedzictwa, opartym nie tylko na dynamicznym postrzeganiu samej materii zabytkowej, ale przede wszystkim na nowym, ontologicznym statusie dziedzictwa, którego istotą jest holistyczna koncepcja ochrony dziedzictwa kulturowego. Uważa, że odpowiedzialna kreacja, jak ją nazywa „kreacja ortodoksyjna”, oparta na wiedzy i umiejętności, rozumiana jest nie tylko jako wysublimowany materialny wytwór myśli ludzkiej, ale także jako twórcza filozofia racjonalnego postępu i jest niezbędnym elementem ochrony dziedzictwa na wszystkich jej poziomach: politycznym i ekonomicznym, naukowo-badawczym i eksperckim, społecznym, estetycznym, realizacyjno-wykonawczym i eksploatacyjnym.

Abstract

The author presents the view of a creative character of heritage protection (conservation), based not only on the dynamic perception of the historic matter itself, but primarily on the new ontological status of heritage, the essence of which is a holistic concept of cultural heritage protection. He believes that responsible creation, or as he calls it “orthodox creation” based on knowledge and skill, is understood not only as a sublime material creation of human thought, but also as a creative philosophy of rational progress and is an indispensable element of heritage protection at all levels: political, economic, of scientific research, expert, social, aesthetic, of realisation-execution and exploitation.